

Андрій-Тарас Башта

КАЖАНИ НАШИХ ЛІСІВ

УДК 599.4:591.5(477)+599:591.9(477)

Б 35

Башта А.-Т. В. Кажани наших лісів. – Львів: ЗУКЦ, 2020. – 120 с.

У роботі наведена загальна інформація про поширення, морфологічні характеристики, особливості біології кажанів, зокрема лісових видів. Значна увага приділена методам пошуків і виявлення їх місць поселення, а також заходів щодо їх збереження і методів охорони кажанів загалом. Видання призначене для зоологів, екологів, лісівників, студентів природничих факультетів вищих навчальних закладів, усіх зацікавлених натуралістів і шанувальників природи.

Bashta A.-T. Bats of our forests. – Lviv: ZUKC, 2020. – 120 pp.

The publication provides general information about the current state, distribution and features of the biology of bats in Ukraine, particular forest species. Considerable attention is paid to the identification of shelters of forest bats and their search, as well as measures for their conservation and methods of protection of bats in general. The publication is intended for zoologists, ecologists, foresters, students of natural faculties of higher educational institutions, all interested naturalists and nature lovers.

Рецензент: **Ю.В.Канарський**, к.б.н., с.н.с. відділу екосистемології
Інституту екології Карпат НАН України

Рекомендовано до друку Вченою Радою Інституту екології Карпат НАН
України

*Видання здійснене за підтримки фонду
Малих Грантів Раффорда (The Rufford Small
Grants Foundation)*

© Башта А.-Т. В.
© ЗУКЦ, 202

ISBN 978-617-655-192-8

Асоціація з вивчення та охорони тварин «Фауна»
Інститут екології Карпат НАН України

Башта А.-Т. В.
Кажани наших лісів

Зміст

Вступ

I. Загальна інформація про кажанів

II. Характеристика, поширення та екологія кажанів України

Підковик великий *Rhinolophus ferrumequinum* (Schreber, 1774)

Підковик малий *Rhinolophus hipposideros* (Bechstein, 1800)

Нічниця гостровуха *Myotis blythi* (Tomes, 1857)

Нічниця велика *Myotis myotis* (Borkhausen, 1797)

Нічниця довговуха *Myotis bechsteinii* (Kuhl, 1818)

Нічниця війчаста *Myotis nattereri* (Kuhl, 1818)

Нічниця триколірна *Myotis emarginatus* (Geoffroy, 1806)

Нічниця ставкова *Myotis dasycneme* (Boie, 1825)

Нічниця водяна *Myotis daubentonii* (Kuhl, 1817)

Нічниця північна (Брандта) *Myotis brandtii* (Eversmann, 1845)

Нічниця вусата *Myotis mystacinus* (Kuhl, 1819)

Нічниця степова *Myotis aurascens* (Kuzyakin, 1935)

Нічниця крихітна *Myotis alcathoe* von Helversen & Heller, 2001

Вухань звичайний *Plecotus auritus* (Linnaeus, 1758)

Вухань австрійський *Plecotus austriacus* (Fischer, 1829)

Широковух європейський *Barbastella barbastellus* (Schreber, 1774)

Вечірниця велетенська *Nyctalus lasiopterus* (Schreber, 1780)

Вечірниця дозріна (руда) *Nyctalus noctula* (Schreber, 1774)

Вечірниця мала *Nyctalus leisleri* (Kuhl, 1818)

Нетопир лісовий *Pipistrellus nathusii* (Keyserling et Blasius, 1839)

Нетопир звичайний *Pipistrellus pipistrellus* (Schreber, 1774)

Нетопир-карлик *Pipistrellus pygmaeus* (Leach, 1825)

Нетопир середземноморський (білосмугий) *Pipistrellus kuhli* (Kuhl, 1819)

Нетопир кажановидний *Hypsugo savii* (Bonaparte, 1837)

Кажан північний *Eptesicus nilsoni* (Keyserling et Blasius, 1839)

Кажан пізній *Eptesicus serotinus* (Schreber, 1774)

Лилик двоколірний *Vespertilio murinus* Linnaeus, 1758

Довгокрил західний *Miniopterus schreibersii* Kuhl, 1819

III. Лісові кажани (що таке «лісовий вид кажана»?)

IV. Оселищні потреби лісових кажанів

- IV.1. ДЕРЕВА ЯК МІСЦЯ ПОСЕЛЕННЯ
  - IV.2. Які дупла потрібні кажанам?
  - IV.3. Скільки потрібно дупел?
  - IV.4. Лісові угіддя як кормодобувний біотоп для кажанів
  - V. МЕТОДИ ПОШУКУ ЗАСЕЛЕНИХ КАЖАНАМИ ДЕРЕВ
  - VI. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОХОРОНИ КАЖАНІВ У ЛІСОГОСПОДАРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ
    - VI.1. Лісове господарство та оселища кажанів
    - VI.2. Лісогосподарські заходи, що можуть впливати на збереження популяцій кажанів
    - VI.3. Загальні заходи для підтримки або поліпшення лісових оселищ для кажанів
  - VII. УПРАВЛІННЯ ЕЛЕМЕНТАМИ ОСЕЛИЩ КАЖАНІВ
    - VII.1. Прибережні біотопи
    - VII.2. Водні ресурси
    - VII.3. Геологічні ресурси
    - VII.4. Штучні схованки та інші антропогенні структури
    - VII.5. Рекомендації щодо збереження місць зимівлі кажанів
  - VIII. ОХОРОНА ЛІСОВИХ КАЖАНІВ І ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО
- Література

Вступ

Кажани, або рукокрилі (Chiroptera) – таємничі лісові мешканці, яких, через нічний спосіб життя і значну мобільність, досить важко виявити чи спостерігати. Вони живуть практично в усіх лісах України, різною мірою використовуючи ці екосистеми.

Окремі види кажанів по-різному пов'язані з лісовими екосистемами, від полювання за комахами до використання дерев для ночівель, сплячки чи розмноження. Власне, лісові кажани істотно залежать від місць поселення (порожнин у деревах), але майже всі їх види використовують лісові угіддя як кормодобувні ділянки.

Усі наші види рукокрилих є комахоїдними і живляться в дуже різноманітних біотопах: у лісах або над ними, на узліссях і галявинах, біля водойм. Кормодобувні ділянки деяких видів (напр., нічниць довговухої та крихітної) обмежені лісовими угіддями, але більшість рукокрилих використовують значно ширший діапазон оселищ. Оселище – це природне середовище, визначене певними абіотичними та біотичними факторами, в яких вид існує на будь-якій стадії свого життєвого циклу.

Ступінь використання лісу істотно залежить від екологічних потреб конкретних видів кажанів, видового складу, типу і розміру лісових ділянок. Лісові масиви, що характеризуються значною структурною мозаїчністю, переважно здатні забезпечувати достатній спектр місць поселення та здобування корму для всіх видів кажанів, поширених в Україні.

Потреби кажанів тривалий час не враховували під час планування управління лісовими ресурсами, хоча ці тварини мають важливе значення для стану лісових екосистем. Як первинні споживачі нічних комах, вони виконують ту саму роль уночі, що й птахи – протягом денного періоду. Таким чином, сприяння кажанам – це розумні інвестиції у збереження лісів України.

Ця публікація має на меті познайомити читача із однією з найменш вивчених груп диких тварин – кажанів, які особливо важливі для лісових екосистем. Вона також покаже, як основні практики лісокористування, що спрямовані на покращення стану й продуктивності лісів, можуть також сприяти збереженню середовища існування цих цікавих і корисних тварин.

У кінці публікація наведена література, що була використана під час підготовки цієї книжки. Всі фото (крім тих, де вказаний їхній автор), зроблені автором цієї публікації.

Науково-популярне видання

Андрій-Тарас Вікторович Башта

Кажани

наших лісів

Технічний редактор Олег Бехта

Формат 60x84/16 Ум. Др. Арк. 7,21.
Папір крейдяний 130 г/м². Друк офсетний.
Замовлення № 140970. Наклад 300 прим.

Видання ТзОВ “Західно-український консалтинг центр”
79011, м.Львів, вул.Вітовського, 25/10
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи
ДК № 408 від 09.04.2001
Тел.: (032) 297-06-76
E-mail: zukc@zukc.com.ua